

NRO 14097 Hornborgasjön, Bjurumområdet och Rösjömosse - Falköpings, Skara och Vara kommuner Område av riksintresse för naturvård **Områdesnummer:** NRO 14097 **Områdesnamn:** Hornborgasjön, Bjurumområdet och Rösjömosse **Kommun:** Falköping, Skara och Vara **Kartblad:** 8D SV **Area:** Ca 10990 ha **Naturgeografisk region:** 22a, Götalands centrala slättbygder, Vänerslätterna och 22b, Götalands centrala slättbygder, Falbygden. **Kust/havsregion:** - **Regionsindelning av sjöar och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 108 Göta älv **Agrara kulturlandskapsregioner:** Västergötlands slätt- och odlingsbygder **Landskapsformer:** Slätt med lägre relativ höjd än 20 m. 174 **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Sjö Odlingslandskap Naturbetesmark flora Myrkomplex Topogent kärr, betad strandäng, svagt välvd mosse, plåtåformigt välvd mosse Rikkärr Flora, fauna

Värdeomdöme: Hornborgasjön är en slättsjö på delvis kalkhaltigt material med enastående artrik häck- och rastfågelfauna i och i anslutning till de hävdade sötvattenstrandängarna. Rösjömosse och Mårby sjöns naturvärden är knutna till det stora mossedominerade myrkomplexet, det rika fågellivet och Mårby sjöns botaniskt intressanta rikkärr. Representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och med naturbetesmarker finns i bonde- och småbrukarbygd i Bolum, Hornborga och Sätuna.

Huvudkriterier: A, B, C, D **Stödkriterier:** Storlek, mångformighet, naturlighet, kontinuitet, representativitet, raritet, funktion. **Förutsättningar för bevarande:** Fortsatt jordbruk med åkerbruk, ängsbruk, bete av naturbetesmarker och skötsel av landskapselement. Restaurering av mader, igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Fri utveckling av fastmarksholmar och vissa sumpskogar vid Rösjömosse. Skogsbruk för övrigt med fortsatt stor naturvårdshänsyn i skyddsvärda biotoper i skogen och i områden där förutsättning finns för dessa. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dikning, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/ betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling på olämpliga ställen, spridning av gifter eller gödselmedel utanför åkermark, vägdragningar, täkt, schaktning, tippning eller andra markarbeten. Bland andra verksamheter, som kan skada naturvärdena, märks igenväxning av strandängar och vattenområden, omföring av lövskog till barrskog, större kraftledning samt olämpligt kanaliserat friluftsliv och olämpligt lokaliserad bebyggelse och andra anläggningar. **Säkerställande och internationell status:** Hornborgasjön ingår i Ramsar. Bjurum- Dagsnäs är naturreservat. Fågeluddan på östsidan av Hornborgasjön är sedan 1974 naturreservat. Ett större område också benämnt Bjurum-Dagsnäs är fågelskyddsområde. Ö stranden av Hornborgasjön omfattas av landskapsbildsskydd sedan 1971. Området berörs av Natura-2000 områden (fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet). **Områdets huvuddrag:** Området utgörs av Hornborgasjön och Rösjömosse med mellanliggande områden. Det innefattar sammantaget länets i särklass största våtmarksområde. Berggrunden utgörs huvudsakligen av näringsfattiga västsvenska gnejser men påverkan genom skiffer- och kalkstenshaltiga lösa jordar och dränering från plåtåbergen är stor, särskilt i områdets östra delar. Eventuellt underlagras Hornborgasjön av sandsten. Terrängen är genomgående flack med en del kullar och åsar framför allt i Bjurumområdet. 175 Hornborgasjön omges av gammal kulturbygd och präglas liksom Bjurumområdet av odlingsmark. Rösjömosse kantas framför allt i västra och norra delarna av barrskogar. Hornborgasjön är en av landets förnämsta fågelsjöar och är av internationellt intresse. Sjön var tidigare en slättsjö med stora klarvattenytor, men fem olika sänkningsföretag har sänkt vattenytan med stark igenväxning, särskilt av bladvass, som följd. Restaureringsarbeten som gjorts under de senaste decennierna har kraftigt ökat mängden av våtmarksfåglar i sjön. Hornborgasjön har stora limnologiska värden som kransalgssjö och näringsrik sjö med kalkgyttja. Den är relativt väl dokumenterad. Bjurum-området är riksbekant för de stora mängder tranor som årligen framför allt under våren rastar på åkrar och betesmarker. Markerna vid St Bjurum och Dagsnäs binder ihop Rösjömosse med Hornborgasjön. Rösjömosse utgörs huvudsakligen av högt klassade plåtåmossar. I myrkomplexet ingår även topogena kärr, sumpskogar, mader och

sänkta sjöar. Rösjömosse är länets i särklass största myrkomplex med vidsträckta mosseplan och våta kärrdråg. Fågelfaunan på mossen är rik. Geologiskt och ekologiskt finns intima samband med Hornborgasjön. Våtmarken vid Mårbysjön utgörs av den resterande delen av sjön som sänktes i slutet av 1800-talet. Sjöbottenen utgörs nu bl a av ett botaniskt intressant extremrikkärr. **Anmärkningar:** 3 klass 1-obj, 1 klass 2-obj och 1 klass 3-obj i VMI samt 3 klass 2-obj och 7 klass 3-obj i Ä&H ingår i området. Hornborgasjön som är en värdefull helhetsmiljö i Nationella bevarandeplanen ingår delvis i området.

Referenser: Axelsson T. m fl. 1978: Naturinventering av Rösjömosse. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Medd 15/78. Sveriges Ornitologiska Förening, 1980: Vår Fågelvärld 1980:6 (temanummer om Hornborgasjön med flera artiklar och ytterligare referenser). Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1982-1986: Hornborgadokument 1-11 (flera olika rapporter med ytterligare referenser). Hertzman T. 1985: Hornborgasjön - restaureringsplaner och aktuella biotopförsök. I "Våtmarkerna och fågelfaunan". VF Supplement Nr 10:77-87. Gustafsson K-E. & Hermansson C. 1981: Skrattmåsen i Skaraborgs län. 1978-79. Grus 7:46-63. Munthe H. m fl. 1928: Beskrivning till kartblad Skövde. SGU Ser Aa, No 12 1. Pehrsson O. 1983: Hornborgasjön som vattenmagasin, fiskodling och åkermark. Blir detta den 10 000-åriga fågelsjöns nästa utvecklingsskede? VF 42: 161-180. Statens naturvårdsverk. 1973: Hornborgasjöutredningarna. del 1-3, SNV PM 280. Hertzman T., Larsson T. 1986: Hornborgasjön - genmäle och kommentarer. Skaraborgsnatur 1986, sid 28-45. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1992: Bevarandeprogram och åtgärdsprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården i Skaraborgs län. Länsstyrelsen 8/92. Mariestad. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen. Mariestad. Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm. Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad Edelstam, C. 1990: Ängs- och hagmarker i Skara kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Meddelande 2/90. Andersson, L. 1995: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. Länsstyrelsen i Mariestad. 176 Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning. Länsstyrelsen. Mariestad. Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm. Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad